

Verslag van de zesde plenaire zitting – maandag 28 juni 2010

1. INLEIDING

Mevr. D'hondt, voorzitter van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind (NCRK), heette alle deelnemers¹ aan de zesde plenaire zitting van de Commissie van harte welkom.

Deze stond volledig in het licht van de "concluding observations" betreffende het derde en vierde IVRK-rapport en het initiële OPSC-rapport van België.

De zitting ging van start met een projectie van de getuigenissen van kinderen die door Unicef België in het kader van "What do you think?" werden ingezameld. Aldus werd het signaal gegeven dat beoogd werd de besprekingen te benaderen vanuit het perspectief van het kind.

Rappel hoofdmomenten derde en vierde periodieke IVRK-rapport en OPSC-rapport

De voorzitter bracht de belangrijkste stappen in herinnering die zijn gezet bij de voorbereiding van de redactie en presentatie van de genoemde rapporten.

De ontwerprapporten, gecoördineerd door het Commissiesecretariaat op basis van de bijdragen van de betrokken overheden, zijn in thematische werkgroepen besproken door de Commissieleden, meermaals tevens met de steun van externe experts. In deze werkgroepen formuleerden de adviserende leden aanbevelingen die vervolgens aan de stemgerechtigde leden zijn voorgelegd. De aanbevelingen die door hen en door hun regering goedgekeurd werden, werden in de vorm van doelstellingen voor de toekomst ingeschreven in de rapporten.

De overige aanbevelingen zijn in plenaire zitting aangehaald kunnen worden, in de vorm van andersluidende meningen, die vervolgens als bijlage bij het rapport zijn gevoegd.

Op die manier bevatten de rapporten twee grote nieuwigheden in vergelijking met vroegere en bovendien ook met andere internationale rapporteringen – laten we hopen dat ze precedentswaarde krijgen: ze bevatten engagementen en de andersluidende meningen van het middenveld worden als bijlage gevoegd bij het officiële overheidsrapport.

---

¹ Cf. Bijlage 2

Het afgelopen werkingsjaar zijn meerdere bijlagen bij de rapporten uitgewerkt: cijfergegevens werden thematisch gebundeld (wat niet wegneemt dat de meeste aanbevelingen van de werkgroepen gegevensverzameling nog verder gevolg dienen te krijgen, cf. infra) en België heeft geantwoord op de lists of issues die het Comité op basis van de rapporten heeft overgemaakt. Ten slotte opteerde de Commissie er ook voor om verslag uit te brengen over de voorlopige realisatie van elke belangrijke doelstellingen voor de toekomst die in de rapporten zijn opgenomen.

Al deze documenten kunnen geraadpleegd worden op www.ncrk.be.

Verslag voorstelling Belgische rapporten voor het VN-Kinderrechtencomité in Genève

Het Comité voor de rechten van het kind heeft op 2 juni 2010 de rapporten onderzocht die het had ontvangen van België in het kader van het Verdrag inzake de rechten van het kind en het Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie. De samenstelling van de delegatie is opgenomen als bijlage.

Na de inleidingen van het hoofd en het adjunct-hoofd van de delegatie, heeft de verslaggever voor het IVRK-rapport zijn opmerkingen meegedeeld. Vervolgens hebben de overige leden van het Comité vragen gesteld. Deze interventies duurden een goed uur, waarna de delegatie op de vragen heeft geantwoord. Er werden meer dan 50 vragen gesteld, alleen al aangaande het IVRK-rapport. In de namiddag werden nog 20 nieuwe vragen gesteld.

De Belgische delegatie heeft informatie gegeven over de coördinatie van uitwisselingen over beleidslijnen op het gebied van kinderrechten, de evolutie van België naar kosteloos basisonderwijs, het beginsel om geen minderjarige vreemdelingen, al dan niet begeleid, in gesloten centra vast te houden, kinderhandel, de strijd tegen kinderarmoede, de mogelijkheid om kinderen te horen in procedures die op hen betrekking hebben, haar houding ten aanzien van lijfstraffen, de adoptieproblematiek, gezondheids- en onderwijsthema's, de situatie van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, de wettelijke bepaling die het mogelijk maakt jongeren van 17 jaar te rekruteren voor het leger.

Er vonden kritische, verrijkende gesprekken plaats. De delegatie was goed voorbereid en had onderling de taken goed verdeeld, maar de doelstelling om het V.N.-Kinderrechtencomité een globale visie van de rechten van het kind in België te presenteren, werd niet bereikt. Deze doelstelling werd gedeeld door de hele delegatie en werd bereikt tijdens de inleiding, maar niet bij de beantwoording van de vragen. Aangezien de leden van de delegatie niet genoeg tijd hadden om de vragen voor te bereiden, zijn ze er niet in geslaagd om hun antwoorden in geval van gemengde bevoegdheden summier te houden of om te bepalen dat één enkele persoon in naam van de volledige delegatie zou antwoorden. Er moet worden nagedacht over een betere aanpak voor de toekomst. Het antwoord zou op een meer gecoördineerde manier moeten worden gegeven, zonder te veel in detail te treden en te verwijzen naar de betrokken instanties.

Door de beperkte tijd om bijkomende schriftelijke antwoorden te geven, is de NCRK er evenmin in geslaagd om dan toch minstens deze antwoorden van de delegatie op een meer gecoördineerde manier over te maken. Opnieuw werd voor meerdere vragen de informatie per entiteit gegeven. Het document gaat desalniettemin al gedeeltelijk in de goede richting en kan aldus de basis zijn voor een betere aanpak.

Desalniettemin heeft mevr. Yanghee Lee, voorzitter van het Comité voor de rechten van het kind en van de kamer die het Belgische rapport heeft onderzocht, de Belgische delegatie op het einde van de zitting gefeliciteerd voor haar presentatie, wat volgens de consul-generaal niet de gewoonte is.

Het Comité heeft zijn slotopmerkingen op 11 juni 2010 overgemaakt.

2. ATELIERS: VERLOOP EN OPVOLGING

De "concluding observations" werden in ateliers tijdens de plenaire zitting besproken. Alle "concluding observations" kwamen aan bod, behalve als het ging over goed bestuur inzake de rechten van het kind. De slotbemerkingen aangaande het IVRK- en OPSC-rapport met de titel "General measures of implementation" en de slotbemerkingen aangaande het OPSC-rapport met de titel "Data" zullen tijdens de plenaire zitting van eind november worden besproken. Deze opmerkingen gaan over de rol en de werking van de NCRK en over het goed bestuur inzake de rechten van het kind in België. Het bureau van de Commissie, de ngo's en de kinderombudsmannen waren van mening dat het beter zou zijn een volledige plenaire zitting aan dit onderwerp te wijden.

De voorbereiding van de ateliers door het Commissiesecretariaat is geresulteerd in twee voorbereidende nota's. De eerste verwijst naar relevante aanbevelingen van VN- en andere officiële organen (het rapport over België van Europees Commissaris voor de mensenrechten Hammarberg en het meest recente algemeen verslag van het Fundamental Rights Agency) die mee in de bespreking opgenomen kunnen worden.

De tweede nota geeft de standpunten weer van terreinactoren en ngo's die lid zijn van de Commissie, op basis van hun alternatieve rapporten en/of verkiezingsmemoranda.

De voorzitter zette uiteen hoe de ateliers werden opgevat.

Per "concluding observation" zou door de moderator-rapporteur het belang ervan worden aangehaald, o.m. door verwijzing naar de genoemde andere relevante C.O. en rapporten. Vervolgens zouden, indien gewenst, de auteurs van de alternatieve rapporten kort aangeven in welke mate ze erbij aansluiten en concrete aanbevelingen wensen te formuleren. Na een algemene bespreking zouden de vertegenwoordigers van de bevoegde ministers om een eerste reactie worden verzocht, in de wetenschap dat engagementen op een dermate korte termijn niet kunnen worden verwacht.

De moderatoren rapporteerden na afloop van het atelier in plenaire zitting.

Ze gaven per besproken "concluding observation" aan welke de reacties, voorbehouden, en aandachtspunten waren. De verslagen van de ateliers gaan als bijlage 1 bij dit algemene zittingsverslag.

De voorzitter gaf toelichting bij de voorziene opvolging van de bespreking in plenaire zitting: een schrijven zal worden gericht aan de federale formateur en aan de betrokken ministers van het geheel der bevoegdheidsniveaus, met oplisting een van de C.O. die hen betreffen en desgevallend suggesties die ter zake in plenaire zitting werden gedaan, opdat zij de aandachtspunten zouden kunnen inschrijven in het federale regeerakkoord en in de beleidsbrieven van elke afzonderlijke minister.

3. VERSLAG VAN DE NCRK- WERKZAAMHEDEN VAN DECEMBER 2009 – JUNI 2010

De afgelopen zeven werkingsmaanden werden prioritair gewijd aan de voorbereiding van de presentatie van het IVRK- en OPSC-rapport.

Bijdrage aan het universeel periodiek verslag van België (UPR 2011)

Daarnaast leverde het Commissiesecretariaat een bijdrage aan het universeel periodiek onderzoek van België (UPR 2011). Het UPR is een van de grote nieuwigheden van de Mensenrechtenraad. Het gaat om een zogenaamd "peer review"-mechanisme, waarbij staten de mensenrechtensituatie in een ander land evalueren en actie- en toekomstgerichte aanbevelingen formuleren. Daarbij wordt een belangrijke samenwerking met het maatschappelijk middenveld beoogd.

De eerste reviewcyclus waarin alle VN lidstaten aan bod zullen komen neemt 4 jaar in beslag (2008-2011). België zal in – vermoedelijk mei – 2011 tijdens de tweede sessie van de UPR werkgroep aan bod komen.

Het mechanisme omvat drie achtergrondrapporten², een interactieve dialoog tussen de betrokken staat en overige VN lidstaten en een UPR-rapport van de Mensenrechtenraad. Het UPR-rapport vat de interactieve dialoog samen en geeft een apart overzicht van de aanbeveling die de betrokken staat al dan niet aanvaardt.

De FOD Justitie is belast met de coördinatie van het nationaal rapport. De NCRK heeft evenals de kinderrechtencoördinatoren van de Gemeenschappen reeds meerdere aanbevelingen tot aanvulling geformuleerd en blijft het dossier verder opvolgen.

Adviesraad Kenniscentrum Kinderrechten (KeKi)

De Nationale Commissie is ook vertegenwoordigd in de Adviesraad van het nieuwe Vlaamse Kenniscentrum Kinderrechten (KeKi), een verbindingsforum tussen wetenschap, beleid en praktijk, ontmoetingsforum voor wetenschappers en adviesorgaan (www.keki.be).

De adviesraad neemt kennis van de activiteiten van het Kenniscentrum en formuleert aanbevelingen voor de toekomstige werking, bijvoorbeeld inzake de keuze van jaarthema's inzake leemtes in het wetenschappelijk onderzoek over kinderrechten.

1. Ontmoeting met dhr. M. Kjaerum, Directeur van het Europees Agentschap voor de Grondrechten

Op 9 juni ontmoette de voorzitter, samen met de KRC en DGDE, dhr. M. Kjaerum, Directeur van het Europees Agentschap voor de Grondrechten. De ontmoeting beoogde de Directeur te informeren over aandachtspunten die leven bij Belgische kinderrechtencoren.

De Belgische deelnemers legden wat goed bestuur inzake kinderrechten betreft de klemtoon op het belang van een betere uitwisseling van goede praktijken op Europees niveau en het uitwerken van kindvriendelijke indicatoren op Europees vlak met het oog op een gegevensverzameling ter illustratie van het gevoerde beleid, die vergelijkende analyses tussen de lidstaten mogelijk zou maken.

Voorts werd ook het belang van participatie van kinderen aan het beleid aangestipt, waartoe het verstrekken van "child friendly" informatie een noodzakelijke voorwaarde is. Er werd verwezen naar

---

² Een nationaal rapport (20 p.) waarin de betrokken staat een globaal overzicht geeft van het normatieve kader, de situatie op het terrein en/of de plannen voor de toekomst; een compilatie (10 p.) van de informatie die binnen het VN-systeem beschikbaar is, zoals aanbevelingen van VN-verdragcomités, speciale procedures, enz. en een compilatie (10 p.) van informatie ingediend door het maatschappelijk middenveld.

goede praktijken in België ter zake, zoals het vademecum dat hiertoe door OEJAJ binnen de Franse Gemeenschap werd uitgewerkt en zoals het verstrekken van "peer-to-peer"-informatie via jeugdjournalistiek (cf. StampMedia, dat weldra een Franstalig zusje krijgt met "En ligne directe").

Van zijn kant haalde de Directeur van het Europees Agentschap voor de Grondrechten aan dat de problematiek van de verdwijning van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen en van de mensenhandel met het oog op goedkoop huispersoneel hem verontrusten.

Deelname aan voorbereidende vergaderingen in het kader van de organisatie van het Europese voorzitterschap (kinderarmoede en rechten van het kind)

De leden kunnen op onder meer op

www.belgium.be/nl/over_belgie/belgie_internationaal/belgie_in_europa/belgisch_voorzitterschap_van_de_europese_unie_2010/

www.luttepauvrete.be/2010_Année_Européenne_agenda.htm

www.cfwb.be

www.vlaanderen.be

de agenda raadplegen van relevante activiteiten die in dit kader zullen plaatsvinden.

Herinnering aan de voorzitters van politieke partijen van de engagementen die zijn opgenomen in de IVRK- en OPSC-rapporten

Het secretariaat van de NCRK heeft een schrijven gericht aan de politieke partijen in het kader van de federale verkiezingen om hen te herinneren aan de beloftes die de vorige federale regering heeft gemaakt in het kader van de IVRK- en OPSC-rapporten. Deze herinnering zal ook naar de toekomstige formateur worden gestuurd, en over enkele maanden naar de nieuwe federale ministers.

4. ONTWERP VAN AGENDA WERKINGSPERIODE JULI – NOVEMBER 2010

Opvolging van de aanbevelingen van de werkgroepen (WG'en) "gegevensverzameling"

De werkzaamheden van de WG'en zullen op twee manieren worden opgevolgd: tot op heden werd enkel de lijst met de te verzamelen gegevens voor begin 2010 ingevuld op basis van de werkzaamheden van de WG'en. De andere aanbevelingen van de WG om nieuwe gegevens te verzamelen en over te gaan tot bepaalde reflecties, zullen binnenkort worden behandeld. Indien gevolg wordt verleend aan de overwegingen om de gegevensverzameling uit te breiden met nieuwe gegevens en om meerdere gegevensbanken te kruisen, zal, in voorkomend geval, de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer moeten worden geraadpleegd.

Parallel moet een gecoördineerde methodologie worden uitgewerkt na een conceptueel beraad over de beste manier om op nationaal niveau gegevens te verzamelen die kunnen worden gebruikt om het goed bestuur inzake de rechten van het kind in België te beoordelen.

Bepaalde partners zijn van mening dat een werk over de indicatoren met betrekking tot de rechten van het kind relevanter zou zijn als vertrekpunt dan een verzameling van cijfergegevens die niet altijd rechtstreeks verband houden met de rechten vermeld in het IVRK. Door dit werk zouden ook vergelijkbare gegevens van verschillende Belgische entiteiten kunnen worden verkregen.

Dit beraad gaat in september van start.

Herneming van de werkzaamheden van WG "kinderen betrekken bij de werkzaamheden van de NCRK"

Herneming van de werkzaamheden van WG "facultatief protocol voor klachtenprocedure"

Eind september zal de NCRK een voorbereidende nota van de FOD Justitie ontvangen waarop zij haar advies kan overmaken tegen eind november.

Werkgroep van overheidscoördinatoren voor de redactie en opvolging van kinderrechtenrapporteringen aangaande "te hanteren methodologie voor de opmaak en opvolging van plannen/rapporten"

Binnen de Commissie zal vanaf oktober een werkgroep van start gaan die een aantal algemene principes zal uitschrijven over de te hanteren methodologie voor de opmaak en opvolging van de verschillende plannen/ rapporten en hun bijlagen die op het niveau van de verschillende entiteiten opgesteld worden en vervolgens als uitgangspunt dienen voor nationale opvolgingen. De coördinatoren van de verschillende entiteiten zullen deelnemen aan deze werkgroep.

De richtlijnen zullen, zodra beschikbaar en uiterlijk tegen 2015 (jaar van opstart van de werkzaamheden aan het volgende vijfjaarlijkse rapport), toegepast worden op het eerstvolgende plan / rapport van de betreffende entiteit.

Elke overheidscoördinator zal het secretariaat van de NCRK tegen uiterlijk eind september een conceptnota overmaken met aandachtspunten voor de uitwerking van een methodologie, met inbegrip van een methodologie voor de nationale gegevensverzameling (cf. supra). Het secretariaat zal vervolgens aan de hand daarvan een voorbereidende nota opstellen.

De eerste resultaten van de werkgroep zullen worden voorgesteld tijdens de **plenaire zitting** van november, die – onder voorbehoud van bevestiging – zal plaatsvinden op **maandag 22 november 2010** en integraal gewijd zal worden aan een evaluatie en bespreking van de werking NCRK.

De plenaire zitting vond plaats van 9.25 tot 13 uur.

Bijlagen

Bijlage 1

Plenaire zitting - Rapportering van atelier 1 « Bijzondere jeugdzorg en jeugdbescherming »

Rapporteur: Prof. Johan Put

Algemeen

De afwezigheid van vertegenwoordigers van het directe politieke niveau werd betreurd.

Het was niet mogelijk alle 8 relevante concluding observations te bespreken, dit gezien de complexe materie en de beperkte tijd.

Concluding Observation nr. 47

Het Comité beveelt de Lidstaat aan zijn wettelijk kader te herzien om de plaatsing van kinderen in instellingen te voorkomen en daarom waar nodig families te voorzien van sociale en economische bijstand bij de opvoeding en rechtsbijstand. Het Comité beveelt de Lidstaat tevens aan een prioriteit te maken van een familiale in plaats van een institutionele kinderopvang en regelmatig de plaatsingen te evalueren zoals vereist onder artikel 25 van het Verdrag. Het Comité vestigt verder de aandacht op de Richtlijnen betreffende alternatieve kinderopvang in resolutie 64/142 van de Algemene Vergadering van 20 november 2009.

Opmerkingen deelnemers:

De doelstelling geeft aan dat voorrang gegeven dient te worden aan gedisinstitutionaliseerde zorg. Dit kan begrepen worden als een voorrang voor begeleiding in gezinsverband en, indien tot plaatsing moeten worden overgegaan, de wens dat dit bij voorkeur in een pleegzorgzetting gebeurt.

Deze aanbeveling kreeg veel ondersteuning van de aanwezige deelnemers. Dit element is eveneens vrij goed uitgewerkt in bepaalde passages van het 3de IVRK-rapport van België.

In zowel de Franse als de Vlaamse Gemeenschap zijn er reeds elementen in de wetgeving aanwezig die prioriteit geven aan een gezinsgerichte werking en aan opvang en begeleiding buiten instellingen. In die zin is deze aanbeveling deels een ondersteuning van wat reeds bestaat.

In de Franse Gemeenschap is dit principe decretaal verankerd en in de Vlaamse gemeenschap is men momenteel via werkgroepen een overkoepelend decreet pleegzorg, niet alleen binnen de bijzondere jeugdzorg maar in de hele sector aan het uitwerken, waaruit die bijzondere aandacht voor pleegzorg ook blijkt.

- ➔ Het atelier beveelt aan om het last resort-karakter van de plaatsing extra kracht bij te zetten en, ingeval ze nodig blijkt, de plaatsing in eerste instantie toe te spitsen op pleegzorg.

Concluding Observation nr. 45

Het Comité beveelt de Lidstaat aan een uitgebreid onderzoek te voeren naar de oorzaken van de lange wachtlijsten voor aangepaste sociale dienstverlening. Het Comité roept de Lidstaat tevens dringend op om meer diensten voor kinderopvang beschikbaar te maken en te verzekeren dat ze toegankelijk zijn voor alle kinderen ongeacht hun bijzondere onderwijsbehoeften of de socio-economische status van hun families. Het Comité roept de Lidstaat op kinderen met een handicap in diensten voor kinderopvang de bijzondere bijstand te verlenen die ze behoeven, te verzekeren dat diensten voor kinderopvang worden geleverd door een opgeleid personeel en dat de ontwikkeling van kinderen in een vroeg stadium wordt bevorderd, overeenkomstig de principes en bepalingen van het IVRK.

Opmerkingen deelnemers:

Voor de deelnemers was het niet helemaal duidelijk wat de omvang van deze aanbeveling is. Doelt het Comité hier enkel op voor- en buitenschoolse kinderopvang of op de hele kinder- en jeugdzorg, waaronder dan ook de bijzondere jeugdbijstand (aide à la jeunesse) zou vallen?

In de Franse Gemeenschap is een samenwerking tussen ONE en het AWIPH tot stand gekomen. Deze samenwerking heeft als doel bijzondere aandacht te geven aan kinderen met een handicap die in de gewone voorzieningen geïntegreerd zijn.

In deze voorzieningen wordt gewerkt met bijzonder gekwalificeerd personeel, wordt ruimte gecreëerd voor de bijzondere wensen van de kinderen met een handicap e.d.

De inhoud van deze doelstelling wordt ondersteund door de aanwezigen. Ondanks de stijging van het aanbod raakt het probleem van de wachtlijsten niet opgelost. Mogelijk zijn er in de maatschappelijke en /of familiale omgeving verklaringen voor het feit dat een stijging van het aanbod niet tot gevolg heeft dat de wachtlijsten opgelost geraken.

→ Bij het onderzoek naar de oorzaken van de lange wachtlijsten voor aangepaste sociale diensten, dient onder sociale diensten zowel de kinderopvang als de andere kinder- en jongerenvoorzieningen begrepen worden.

→ Er dient nagegaan te worden waarom ondanks een stijging van het aanbod op diverse niveaus het probleem van de wachtlijsten blijft voortbestaan.

Concluding Observation nr. 83

Het Comité dringt er bij de Lidstaat op aan te verzekeren dat de normen voor jeugdrecht volledig geïmplementeerd worden, in het bijzonder de artikels 37 (b), 40 en 39 van het Verdrag, evenals de United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (de minimumregels voor de berechting van kinderen of zogenaamde 'Beijing Rules'), de United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (de richtlijnen voor de preventie van jeugdcriminaliteit of de zogenaamde 'Riyadh Guidelines') en de United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty (de minimumregels voor de bescherming van jongeren onder de 18 jaar die, onder welke titel dan ook, rechtens van hun vrijheid zijn beroofd of de zogenaamde 'Havana Rules'). Het Comité dringt er bij de Lidstaat in het bijzonder op aan rekening te houden met de Algemene Bemerking Nr. 10 (2007) van het Comité inzake kinderrechten in het jeugdrecht. Het Comité verzoekt de Lidstaat tevens:

- a) **Zijn wetgeving te herzien om zo de mogelijkheid om kinderen als volwassenen te berechten en ze samen met volwassenen vast te houden te elimineren en onmiddellijk alle kinderen uit gevangenissen voor volwassenen te verwijderen;**
- b) **Te verzekeren dat kinderen een advocaat en een volwassen vertrouwenspersoon ter beschikking hebben in alle stadia van gerechtelijke onderzoeken, met inbegrip van ondervragingen door politiebeambten;**
- c) **Een wettelijke basis te bieden aan kinderen om met bijstand van een advocaat gespecialiseerd in jeugdrecht, gerechtelijke stappen te kunnen ondernemen;**
- d) **Een uitgebreid beleid betreffende alternatieve sancties voor minderjarige overtreeders te ontwikkelen om te verzekeren dat kinderen slechts in laatste instantie en zo kort mogelijk effectief opgesloten worden;**
- e) **Manieren te onderzoeken om te verzekeren dat kinderen die van hun vrijheid worden beroofd, vastgehouden worden in inrichtingen dichtbij hun verblijfplaats en dat alle dergelijke centra bereikbaar zijn met het openbaar vervoer.**
- f) **Te verzekeren dat veroordelingen op regelmatige basis herzien worden;**
- g) **Te verzekeren dat kinderen niet langer de facto onderworpen worden aan eenzame opsluiting; en**
- h) **De verenigbaarheid van administratieve sancties met het Verdrag te evalueren.**

Opmerkingen deelnemers:

Algemeen:

Een soortgelijke concluding observation werd reeds na de voorstelling van het 2de periodieke rapport van België geformuleerd door het Comité voor de rechten van het kind.

Rond heel wat specifieke punten die in deze aanbeveling staan doet de wetgeving soms het tegenovergestelde en er zijn veel voorstellen die afbreuk doen aan sommige aanbevelingen. Men heeft het gevoel dat de aanbevelingen niet steeds volledig tot hun recht komen en dat sommige concluding observations weinig waarde en kracht hebben op politiek niveau.

De Concluding observations hebben geen juridisch bindende kracht.

→ De C.O. zouden een zeker moreel gezag moeten hebben voor wetgevers en beleidsmakers in het algemeen. Op het politieke beleidsniveau dient de discussie omtrent de waarde van de C.O. grondig uitgepraat te worden.

Punt a) afschaffing uithandengeving:

De uitbreiding van het aantal plaatsen gaat in tegen de aanbevelingen van het Comité.

Deze uitbreiding is er onder meer gekomen naar aanleiding van de kritieken omtrent het feit dat minderjarigen niet samen met meerderjarigen in een instelling mogen zitten. Tongeren en Saint-Hubert bieden de mogelijkheid om minderjarigen uit de gevangenissen voor volwassen weg te halen en die in de aangepaste instellingen te plaatsen.

Een studie omtrent de alternatieven voor gesloten plaatsing en de onderliggende redenen waarom tot plaatsing wordt overgegaan wordt momenteel gevoerd door de Franse Gemeenschap in samenwerking met de Koning Boudewijnsstichting.

→ Er is nood aan relevante cijfergegevens/informatie op niveau van justitie, o.a. betreffende het aantal minderjarigen die momenteel in de gevangenissen zitten. Dit gebrek aan cijfers maakt het onmogelijk uit te maken of Tongeren en Saint Hubert de oplossing zijn voor alle minderjarigen in de gevangenissen.

→ Er is nood aan een verbeterde infrastructuur van de jeugdinstelling te Tongeren. Deze instelling wordt door de Vlaamse Kinderrechtencommissaris en door de jeugdrechters zelf bestempeld als onwaardig voor de opvang van minderjarigen.

→ De drift naar het verhogen van het aantal gesloten plaatsen dient te stoppen.

→ Er is nood aan een politiek en maatschappelijk draagvlak om de uithandengeving te herzien/ af te schaffen en om het aantal gesloten plaatsen te verminderen.

Punt b) juridische bijstand

→ De minderjarige dient een kwaliteitsvolle juridische bijstand te krijgen vanaf het ogenblik van zijn arrestatie (dus ook op het moment dat hij bij de politie of onderzoeksrechter gehoord wordt).

De 3 wetsvoorstellen betreffende het hoorrecht e.d. gaan al lang mee. Enerzijds blijft men hopen dat ze aangenomen worden, maar anderzijds moet er niet op gewacht worden en dient ook in de praktijk actie ondernomen te worden.

→ Jeugdpermanenties, opleidingen voor jeugdadvocaten, afspraken met jeugdrechters betreffende het hoorrecht en andere initiatieven betreffende de drie wetsvoorstellen dienen in de praktijk worden omgezet.

Punt h) administratieve sancties

De gemeentelijke administratieve sancties hebben inmiddels uitbreiding gekregen naar andere systemen (bv. Voetbalwet, openbaar vervoer). Unaniem zijn de deelnemers van mening dit geen goede aanpak is van overlast of kleinere vormen van jeugddelinquentie. Ook de voorstellen die in de richting gaan van een verlaging van de leeftijd, in de nieuwe gemeentewet bepaald op 16 jaar, worden niet gesteund.

Plenaire zitting van 28 juni 2010 – Rapportering van atelier 2 "Niet-discriminatie, informatie en participatie"

Het atelier heeft zich vooral toegespitst op het onderwijs en op kinderen met een handicap en kinderen in de psychiatrie. Niet alle C. O. zijn behandeld.

Concluding observation n° 55

In het kader van art. 23 van het Verdrag en de algemene bemerking nr. 9 (2006) van het Comité over de rechten van kinderen met een handicap, spoort het Comité de Lidstaat aan concretere acties te ondernemen om inclusief onderwijs voor kinderen met een handicap te verzekeren alsook de integratie in dagzorgcentra. Het Comité vraagt de Lidstaat tevens te verzekeren dat de middelen die worden toegewezen aan kinderen met een handicap voldoende zijn en voor dat doel gereserveerd worden zodat ze niet gebruikt worden voor andere doeleinden en al hun behoeften kunnen dekken, waaronder programma's voor het opleiden van professionals die met kinderen met een handicap werken en met name onderwijzers die met kinderen met een handicap werken binnen het gewoon onderwijs.

Opmerkingen van de deelnemers :

- ➔ Wat de integratie van kinderen met een handicap op school betreft, afgezien van het recht op inschrijving en het recht op redelijke aanpassingen hangt het vergemakkelijken van de toegang tot de school ook af van een open geest, van een nieuwe pedagogie terzake ten aanzien van de leerlingen en de leerkrachten. Een louter medische benadering op schoolniveau zou moeten plaatsmaken voor meer aandacht voor de leefwereld van de jongeren en hun gezinnen en voor een socio-culturele benadering.
- ➔ Er wordt aanbevolen om de goede praktijk uit te breiden die erin bestaat dat de centrale administratie een vademecum verspreidt om de scholen te ondersteunen in hun inspanning om de integratie op school van kinderen met een handicap te bevorderen. De zichtbaarheid van dit vademecum moet eveneens worden versterkt opdat de scholen het effectief zouden gebruiken.
- ➔ België wordt verzocht om dringend het orgaan te benoemen dat moet waken over de naleving van het Verdrag over de rechten van gehandicapte personen, zoals voorzien door artikel 33.2 van het Verdrag³. Dit orgaan zal ongetwijfeld de redactie coördineren van het vooruitgangsverslag dat verwacht wordt tegen augustus 2011.

---

³“In overeenstemming met hun rechts-en bestuursstelsel onderhouden en versterken de Staten die Partij zijn op hun grondgebied een kader, met onder meer een of twee onafhankelijke instanties, al naargelang van toepassing is, om de uitvoering van dit Verdrag te bevorderen, te beschermen en te monitoren of wijzen daarvoor een instantie aan of richten die op. »

Concluding observation n° 67

Het Comité dringt er bij de Lidstaat op aan:

- a) De noodzakelijke maatregelen te nemen om schoolgelden af te schaffen in overeenstemming met zijn Grondwet;
- b) Te waarborgen dat alle kinderen toegang hebben tot onderwijs, ongeacht hun socio-economische status, en dat kinderen uit arme gezinnen niet langer worden doorverwezen naar speciale onderwijsprogramma's;
- c) Meer inspanningen te leveren om de ongelijkheid inzake prestaties te verkleinen, door bijzondere aandacht te besteden aan het promoten van het onderwijs bij kinderen van vreemde komaf; en
- d) Geen repressieve maatregelen te nemen die een negatieve impact hebben op de gezinnen die economisch en sociaal het meest benadeeld zijn en allicht niet zullen bijdragen tot een grotere betrokkenheid bij het onderwijssysteem, maar in plaats daarvan coherente strategieën uit te werken met de hulp van leerkrachten, ouders en kinderen om de kernoorzaken voor schoolverzuim en -moeheid aan te pakken.

Opmerkingen van de deelnemers :

1. De kosteloosheid van het onderwijs blijft een na te streven doel.
→ De workshop roept de regeringen op om hun inspanningen voor kosteloos onderwijs voort te zetten. In afwachting zouden de bestaande goede praktijken en reglementeringen op sommige bestuursniveaus moeten worden veralgemeend tot het nationale niveau : het systeem van de maximumfacturen, uitgebreid door een solidariteitssysteem ingevoerd op het niveau van de centrale organisatie van het onderwijs om iets te doen aan de betalingsproblemen die sommige gezinnen ondervinden. Het is onaanvaardbaar dat de solidariteitsmechanismen georganiseerd moeten worden op het niveau van de ouderverenigingen of de schoolraden.
2. Het doorsturen van kinderen met een handicap of met bepaalde leerstoornissen naar het buitengewoon onderwijs moeten worden beperkt.
→ De workshop roept de regeringen op om de goede praktijk te veralgemenen van het opstellen van omzendbrieven om de scholen te ondersteunen in hun integrerende aanpak, om ze te steunen in hun strijd tegen vroegtijdige schoolverlaters en tevens te waken over de goede verspreiding en toepassing van deze omzendbrieven.
3.
→ In het algemeen moet het beleid van de scholen op het vlak van uitsluiting en sancties worden verduidelijkt en transparanter gemaakt.
4. Wat de schoolse integratie betreft van kinderen die in armoede leven :
→ Er moet worden ingegaan tegen de betwistbare praktijken van sommige scholen die weigeren de schoolrapporten te overhandigen aan kinderen van wie de ouders hun facturen nog niet hebben betaald of een lijst met vermelding van deze ouders uithangen.
5. Wat de schoolse integratie betreft van kinderen die medische verzorging ontvangen :
→ De workshop beklemtoont het recht op onderwijs van kinderen die geplaatst zijn of die intensieve therapie krijgen waardoor ze niet naar school kunnen gaan.

6. Wat de schoolintegratie betreft van kinderen die illegaal in het land verblijven :

➔ Het atelier verzoekt de centrale administraties om de communicatie te verbeteren aan de inrichtende macht van de scholen wat betreft het recht op inschrijving van kinderen die illegaal in het land verblijven en de modaliteiten om dit recht te doen naleven. Ter illustratie van de problemen die zich momenteel op dit vlak voordoen, wordt verwezen naar de Ucare-studie die besteld is door het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding en het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, en die weldra beschikbaar zal zijn op de website van het Centrum.

Uitgaand van de vaststelling dat sommige gezinnen niet geïnformeerd zijn over de rechten van hun kinderen op onderwijs, wordt hun begeleiding eveneens aanbevolen.

De herziening van het systeem van de Franstalige onthaalklassen mag niet te lang meer op zich laten wachten. De beoogde herziening, die zal slaan op een zowel kwalitatieve als kwantitatieve evaluatie van het huidige systeem, om te beantwoorden aan een realiteit die sterk verschilt van die van 2001, wordt toegejuicht gezien het bijzondere belang dat daarbij uitgaat naar een integrerende visie van het onderwijssysteem en de betrokkenheid van alle actoren op het terrein die een onthaalfunctie hebben en de schoolse integratie van nieuwkomers.

Concluding observation n° 59

Het Comité roept de Lidstaat op:

- e) De ontwikkeling van alle onderdelen van de geestelijke gezondheidszorg voor kinderen en jongeren, met inbegrip van de preventie, de behandeling van mentale stoornissen in de eerstelijnsgezondheidszorg en de gespecialiseerde hulpverlening, voort te zetten zodat de vraag naar plaatsen voor interne verpleging binnen psychiatrische instellingen afneemt en aan kinderen zorg verstrekt kan worden zonder ze uit hun familiale omgeving te halen;**
- f) Menselijke en financiële middelen op alle niveaus van de geestelijke gezondheidszorg ter beschikking te stellen om de lange wachtlijsten korter te maken en te verzekeren dat de kinderen toegang hebben tot de diensten die ze nodig hebben;**
- g) Te verzekeren dat kinderen die geplaatst worden voor interne verpleging binnen een psychiatrische zorginstelling voldoende informatie krijgen over hun situatie, met inbegrip van de duur van hun verblijf in de psychiatrische instelling, dat ze in contact kunnen blijven met hun familie en de buitenwereld en dat er geluisterd wordt naar en rekening gehouden wordt met hun meningen;**
- h) Het mechanisme van onafhankelijke monitoring van de rechten van kinderen in de psychiatrie te implementeren, in partnership met vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld, en op een transparante manier alle klachten en beweringen over de slechte behandeling van kinderen te onderzoeken; en**
- i) Het fenomeen van het te vaak voorschrijven van psychoactieve middelen aan kinderen te onderzoeken en stappen te ondernemen om kinderen die worden gediagnosticeerd met ADHD en daarnaast hun ouders en leraars, te voorzien van toegang tot een ruim pakket van psychologische, educatieve en sociale maatregelen en therapieën.**

Opmerkingen van de deelnemers :

1. Er wordt vastgesteld dat veel jongeren in een psychiatrisch milieu hun rechten niet kennen en niet op de hoogte zijn van de geplande duur van hun behandeling, van het soort medicatie dat ze ontvangen, enz. Bovendien zouden hun rechten op onderwijs, op vrije tijd en op bezoek beter gegarandeerd moeten zijn.

→ Er wordt aanbevolen een betere informatie aan de jongeren te organiseren over hun rechten tijdens hun verblijf in het psychiatrische milieu. Een onafhankelijke controle van de rechten van deze kinderen zou de naleving ervan moeten garanderen.

2. De kwalificatie van de plaatsing als ultieme maatregel zou moeten worden bevestigd en een opname in de psychiatrie vermeden. De nadruk zou meer moeten liggen op ambulante hulp, onder meer door het aanbod uit te breiden. Het probleem van de lange wachtlijsten moet worden opgelost.

Concluding observation n° 10

Het Comité beveelt de Lidstaat aan het proces ter intrekking van zijn verklaringen betreffende artikels 2 en 40 van het Verdrag te versnellen, in lijn met zijn vorige aanbeveling (CRC/C/15/Add.178 para. 7) en in het kader van het Verdrag van Wenen en het Actieprogramma.

Opmerkingen van de deelnemers :

- Nieuwe oproep aan de regeringen, met name de federale regering, om zich schriftelijk uit te spreken, op vraag van de NCRK, over de door het Kinderrechtencomité gevraagde intrekking van de interpretatieve verklaringen betreffende de artikels 2 en 40 van het Verdrag.

Plenaire zitting van 28 juni 2010 – Rapportering van atelier 3 “(mentale en fysieke) gezondheid, armoede en sociale diensten”

Het atelier richt zich voornamelijk op de armoede- en gezondheidsproblematiek. Niet alle slotbemerkingen (concluding observations (C.O.)) werden besproken.

Concluding observation nr. 59

Het Comité roept de Lidstaat op:

- a) De ontwikkeling van alle onderdelen van de geestelijke gezondheidszorg voor kinderen en jongeren, met inbegrip van de preventie, de behandeling van mentale stoornissen in de eerstelijnsgezondheidszorg en de gespecialiseerde hulpverlening, voort te zetten zodat de vraag naar plaatsen voor interne verpleging binnen psychiatrische instellingen afneemt en aan kinderen zorg verstrekt kan worden zonder ze uit hun familiale omgeving te halen;
- b) Menselijke en financiële middelen op alle niveaus van de geestelijke gezondheidszorg ter beschikking te stellen om de lange wachtlijsten korter te maken en te verzekeren dat de kinderen toegang hebben tot de diensten die ze nodig hebben;
- c) Te verzekeren dat kinderen die geplaatst worden voor interne verpleging binnen een psychiatrische zorginstelling voldoende informatie krijgen over hun situatie, met inbegrip van de duur van hun verblijf in de psychiatrische instelling, dat ze in contact kunnen blijven met hun familie en de buitenwereld en dat er geluisterd wordt naar en rekening gehouden wordt met hun meningen;
- d) Het mechanisme van onafhankelijke monitoring van de rechten van kinderen in de psychiatrie te implementeren, in partnership met vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld, en op een transparante manier alle klachten en beweringen over de slechte behandeling van kinderen te onderzoeken; en
- e) Het fenomeen van het te vaak voorschrijven van psychoactieve middelen aan kinderen te onderzoeken en stappen te ondernemen om kinderen die worden gediagnosticeerd met ADHD en daarnaast hun ouders en leraars, te voorzien van toegang tot een ruim pakket van psychologische, educatieve en sociale maatregelen en therapieën.

Opmerkingen van de deelnemers:

1. Op het vlak van mentale gezondheid is er informatie beschikbaar in een reeks rapporten die zijn opgesteld door instellingen die werken in het kader van pilootprojecten en FOR K, die evenwel niet worden megedeeld aan het maatschappelijk middenveld.
→ Er is een behoefte aan meer transparantie en uitwisseling van informatie die beschikbaar is over de werking van de diensten en instellingen binnen de geestelijke gezondheidszorg. De federale minister van volksgezondheid zou bereid zijn hiertoe over te gaan op voorwaarde dat de ontvangers van de informatie op voorhand melden hoe ze deze rapporten zullen gebruiken.

2. De bedden in de psychiatrie worden vaak gebruikt door justitie en lijken er beschouwd te worden als de beste oplossing, terwijl ze eigenlijk maar een subsidiaire oplossing horen te zijn.
  - Plaatsing in de psychiatrie moet een aanvullend middel zijn dat volgt op preventiemaatregelen en dat enkel beoogd wordt als de alternatieven zijn onderzocht en een begeleiding in de eigen leefomgeving is voorgesteld. Er bestaan initiatieven die een meer geïntegreerde en flexibele aanpak tussen de eerstelijnsdiensten en de plaatsingsdiensten ontwikkelen (Ukkel – Parijs).
3. De deelnemers zijn bij zichzelf te rade gegaan over de monitoring van de implementatie van de wet betreffende de patiëntenrechten en de bevoegde instantie op dit vlak.
  - Een monitoring op nationaal niveau wordt aanbevolen, met contactpersonen bij de verschillende betrokken en vereiste administraties, zo mogelijk in het kader van de huidige samenwerkingsstructuren.

Concluding observation nr. 47

Het Comité beveelt de Lidstaat aan zijn wettelijk kader te herzien om de plaatsing van kinderen in instellingen te voorkomen en daarom waar nodig families te voorzien van sociale en economische bijstand bij de opvoeding en rechtsbijstand. Het Comité beveelt de Lidstaat tevens aan een prioriteit te maken van een familiale in plaats van een institutionele kinderopvoeding en regelmatig de plaatsingen te evalueren zoals vereist onder artikel 25 van het Verdrag. Het Comité vestigt verder de aandacht op de Richtlijnen betreffende alternatieve kinderopvoeding in resolutie 64/142 van de Algemene Vergadering van 20 november 2009.

Opmerkingen van de deelnemers:

1. De deelnemers verbazen zich erover dat het Comité het pleeggezin een absolute prioriteit noemt, zonder deze optie te nuanceren. Studies hebben aangetoond dat de plaatsing in een pleeggezin niet altijd de beste oplossing is. Al naargelang de situatie kunnen ook instellingen van nut zijn. Bovendien bestaan plaatsingen in een pleeggezin steeds meer in een heropnemen van de draad, met name een plaatsing binnen het ruimere familieverband.
  - Er dient begeleiding en ondersteuning voorzien te worden van een nieuwe vorm van familiale solidariteit, de plaatsing binnen het ruimere familieverband.
  - Het is nodig een duidelijk wettelijk kader te creëren betreffende het pleeggezin en betreffende het recht van het pleeggezin op contact met het kind na de terugkeer ervan naar zijn oorspronkelijke familie.
  - Institutionaliseren en plaatsing in instellingen moet worden beperkt maar als die toch noodzakelijk blijkt, moet die ook opgenomen worden. Ook moet de rol van de familieleden tijdens de plaatsing duidelijker bepaald worden.
  - Er bestaat een verband tussen armoede en plaatsing. Die link is vooral zichtbaar als er sprake is van een terugkeer naar het gezin, wanneer huisvestingsmoeilijkheden worden aangehaald enz. Er moet meer worden samengewerkt tussen de OCMW's en de Bijzondere Jeugdzorg/Services d'aide à la jeunesse of de sociale diensten bij de jeugdrechtsbank/services de protection judiciaire, niet enkel vanuit financieel oogpunt. Ook

de gezinnen moeten ondersteund worden als de kinderen geplaatst worden, om hen te helpen opnieuw tot een situatie te komen die hen toelaat de zorg voor hun kinderen weer op te nemen. Er moet een denkoefening worden gevoerd over het systeem voor de financiering van de OCMW's.

- Er moet aandacht worden besteed aan gezinnen die worden uitgesloten van sociale bijstand (anders dan dringende medische hulp). De toekomstige minderjarige moeders zonder sociale zekerheid vallen moeilijk medisch op te volgen. Vaak is de enige oplossing voor hen, om zich te laten hospitaliseren, willen ze de nodige onderzoeken kunnen ondergaan.

Concluding observation nr. 51

Het Comité roept de Lidstaat op meer nationale adopties van kinderen aan te moedigen, met name door de procedures voor een nationale adoptie te vereenvoudigen.

Opmerkingen van de deelnemers:

- Zonder zich uit te spreken over de relevantie van deze concluding observation, merkt de werkgroep op dat er in het kader van de geplande herziening van de wetgeving inzake interne adoptie, aandacht moet worden besteed aan de verhoudingen tussen kandidaat-adoptanten en geadopteerden.

Concluding observation nr. 45

Het Comité beveelt de Lidstaat aan een uitgebreid onderzoek te voeren naar de oorzaken van de lange wachtlijsten voor aangepaste sociale dienstverlening. Het Comité roept de Lidstaat tevens dringend op om meer diensten voor kinderopvang beschikbaar te maken en te verzekeren dat ze toegankelijk zijn voor alle kinderen ongeacht hun bijzondere onderwijsbehoeften of de socio-economische status van hun families. Het Comité roept de Lidstaat op kinderen met een handicap in diensten voor kinderopvang de bijzondere bijstand te verlenen die ze behoeven, te verzekeren dat diensten voor kinderopvang worden geleverd door een opgeleid personeel en dat de ontwikkeling van kinderen in een vroeg stadium wordt bevorderd, overeenkomstig de principes en bepalingen van het IVRK.

Opmerkingen van de deelnemers:

1. Verschillende voorstellen moeten worden bestudeerd.

- Wat betreft de fiscale voordelen moet men aandachtig blijven voor kwetsbare gezinnen die geen fiscale aangifte invullen. Sociale voordelen verbinden aan fiscale maatregelen sluit bepaalde gezinnen uit (Zie wat dat betreft de nota 2010 van de Gezinsbond (Vlaamse gezinsvereniging)).
- Het lijkt een goed idee een reeks handelingen te regulariseren die normaal door verplegers worden uitgevoerd. Die zijn niet altijd aanwezig in kinderopvangdiensten, terwijl een minimale verzorging van de kinderen verzekerd moet kunnen worden.
- De financiële toegankelijkheid van de onthaalplaatsen dient bevorderd te worden opdat ook kinderen van ouders zonder werk, die werkloos zijn of zich in een erg moeilijke situatie bevinden, opgevangen zouden kunnen worden. We herinneren aan de doelstelling

voor de toekomst, ingeschreven in het IVRK-rapport, die een veralgemening van het verband tussen financiële inkomsten en bijdragen beoogt.

Concluding observation nr. 63

Het Comité dringt er bij de Lidstaat op aan:

- a) **Alle noodzakelijke maatregelen te nemen om de wet te implementeren die vrouwenbesnijdenissen verbiedt;**
- b) **De omvang en aard van vrouwenbesnijdenissen die in België voorkomen of in het buitenland op meisjes die in België wonen worden toegepast te onderzoeken en bij dit onderzoek de ngo's te betrekken die binnen dit domein actief zijn;**
- c) **Informatie- en bewustmakingscampagnes te organiseren, met behulp van de resultaten van het onderzoek, om deze praktijken te voorkomen, en**
- d) **De internationale samenwerking te versterken om dergelijke schadelijke traditionele gebruiken uit te roeien.**

Opmerkingen van de deelnemers:

Er loopt een studie om de omvang van het fenomeen van de genitale verminking van vrouwen te onderzoeken. De genitale verminking van vrouwen is tevens opgenomen in het nationaal actieplan ter bestrijding van geweld.

Concluding observation nr. 65

Het Comité adviseert de Lidstaat:

- a) **Blijvend te focussen op de kinderarmoede als een van de prioriteiten bij het aanstaande Europese Voorzitterschap;**
- b) **Een diepgaande analyse uit te voeren van de diverse factoren die armoede in de hand werken waarbij ook kinderen getroffen worden, samen met de reikwijdte en impact ervan, om zo een allesomvattende armoedebestrijdingsstrategie te kunnen uitwerken gebaseerd op bewijzen en gestoeld op de mensenrechten.**
- c) **Een multidimensionale aanpak te hanteren om het socialezekerheids- en kinderbijslagsysteem te versterken, in het bijzonder voor gezinnen met een groter armoederisico zoals eenoudergezinnen en gezinnen met veel kinderen en/of werkloze ouders; en**
- d) **Zowel dakloze vrouwen en kinderen als niet-begeleide buitenlandse minderjarigen op te nemen als prioritaire begunstigen van zijn armoedebestrijdingsstrategie, waarbij ook dringende en duurzame maatregelen dienen te worden genomen om hen een geschikt onderkomen te bieden en van andere diensten gebruik te laten maken.**

Opmerkingen van de deelnemers:

1. De kinderrechtencommissaris wijst op een recent advies van het Kinderrechtencommissariaat over kinderen en armoede. Belangrijk is om kinderarmoede als een structureel probleem te beschouwen, en dus niet als een individueel of pedagogisch probleem. Dit maakt dat we bij onze interventies ons altijd goed bewust

moeten zijn van de impact van deze interventies. Kinderrechten worden door mensen in armoede soms als een bedreiging ervaren. We moeten erover waken dat aandacht geven aan kinderarmoede vanuit kinderrechtenperspectief niet leidt tot een conflict tussen ‘arme kinderen’ en hun ‘arme ouders’.

2. Armoede en dus ook kinderarmoede is een multidimensioneel begrip. Het gaat niet enkel om een tekort aan middelen, maar het gaat in wezen om het versterken van de sociale rechten van kinderen. Het recht op bescherming, het recht op adequate voorzieningen en het recht om zelf als actor te worden erkend zijn constitutief voor een kinderrechtenbenadering.
- ➔ De deelnemers adviseren een benadering van armoede te hanteren waarbij armoede beschouwd wordt als een schending van mensenrechten. Kinderarmoede gaat dan om een schending van kinderrechten; het aanpakken van kinderarmoede om het versterken van de (sociale) rechten van kinderen.
  - ➔ Kinderarmoede is een multidimensioneel begrip en vraagt dus meer dan een puur financiële aanpak. Vanuit kinderrechtenperspectief is een transversale aanpak cruciaal. Dit vraagt een planmatige aanpak met aandacht voor een zichtbare meting, toetsing en evaluatie van het beleid. Hiertoe is het belangrijk duidelijke doelstellingen en daaruit voortvloeiende indicatoren te formuleren.

Concluding observation nr. 57

Het Comité roept de Lidstaat op dringend doelgerichte maatregelen te treffen om de gezondheidstoestand van kinderen uit de meest benadeelde families tijdens het eerste levensjaar te monitoren, de toegang tot gezondheidszorgdiensten voor alle kinderen te waarborgen en ouders aan te moedigen om gebruik te maken van de gezondheidszorgdiensten die voor hun kinderen beschikbaar zijn. Het Comité beveelt bovendien aan dat de Lidstaat zijn ziekteverzekeringssysteem herzielt om lagere gezondheidszorgkosten voor de meest benadeelde families te waarborgen. Het Comité beveelt de Lidstaat verder aan de handhaving van de internationale gedragscode voor de verkoop van vervangingsmiddelen voor moedermelk te versterken in alle delen van de Lidstaat.

Opmerkingen van de deelnemers:

1. Toegang tot gezondheidszorgen voor achtergestelde gezinnen moet niet uitgroeien tot een bijzonder recht.
2. Het extra ondersteunen in het ziekenhuis van vrouwen die borstvoeding willen geven is allicht een beter idee dan de verdeling van moedermelkvervangers te verbieden.

Plenaire zitting van 28 juni 2010 - Rapportering van atelier 3 « Kinderen in migratie en OPSC »

Rapporteur: Prof. Wouter Vandenhole

Concluding Observation nr. 75

Het Comité dringt er bij de Lidstaat op aan:

- a) Zijn verplichting na te komen om alle niet-begeleide kinderen speciale bescherming en bijstand te verlenen, ongeacht of ze een asielvraag hebben ingediend;**
- b) Te waarborgen dat alle niet-begeleide en van hun familie gescheiden kinderen die asiel zoeken, een voogd krijgen toegewezen tijdens hun asielprocedure ongeacht hun nationaliteit;**
- c) Te verzekeren dat gezinshereniging op een positieve, menselijke en snelle wijze wordt aangepakt, in overeenstemming met art. 10 van het Verdrag en met de gepaste aandacht voor de belangen van het kind; en**
- d) Te verzekeren dat de regeringsverklaring van maart 2008 inzake de nieuwe procedure voor de bepaling van het statuut van staatloze wordt geïmplementeerd, dat overwogen wordt verblijfsvergunningen uit te reiken aan erkende staatloze personen, onder wie kinderen, en dat er toegetreden wordt tot het Verdrag van 1961 tot beperking der staatloosheid.**

Opmerkingen van de deelnemers:

Aanbeveling betreffende het bieden van gelijke bescherming aan elke niet-begeleide minderjarige ongeacht of die al dan niet een asielaanvraag indienen en om hen ook ongeacht hun nationaliteit een voogd toe te wijzen. Het Comité stelt alle vormen van onderscheid en mogelijke discriminatie van niet-begeleide minderjarigen in vraag.

Daarmee werd onder meer verwezen naar het feit dat een aantal zogenaamd Europese minderjarigen niet in aanmerking komen voor voogdij. Ook werd aandacht gevraagd voor het belang van het kind bij gezinshereniging.

In een reactie vanuit overheidszijde werd erkend dat slotopmerking 75 de zwakheden van het systeem signaleert. Tegelijk werd enerzijds gewezen op een aantal positieve evoluties: Men mag niet alleen richting voogd en voogdij kijken, maar moet ook een aantal andere alternatieven meenemen om aan die zwakheden te remediëren. Er werd ook op gewezen dat specifiek wat de samenwerking met landen van oorsprong betreft, men zich daar inschrijft in een Europese aanpak en dat op dat vlak recent veel gebeurd is. Wat betreft gezinshereniging is slechts één punt aan bod gekomen, namelijk de vraag of het niet nuttig zou zijn om de tests die gehanteerd worden om een familieband vast te stellen aan een evaluatie te onderwerpen om hun effectiviteit aan de praktijk te toetsen. Vanuit overheidszijde werd positief gereageerd op die suggestie.

→ het atelier bepleit een uitbreiding van de voogdij tot Europese niet-begeleide minderjarige vreemdelingen. Tevens werd gesuggereerd om de tests die gehanteerd worden om een familieband vast te stellen aan een evaluatie te onderwerpen om hun effectiviteit aan de praktijk te toetsen.

Concluding Observation nr. 77

Het Comité dringt er bij de Lidstaat op aan een einde te maken aan de detentie van kinderen in gesloten asielcentra, alternatieve detentiemogelijkheden te creëren voor gezinnen die asiel aanvragen en de noodzakelijke maatregelen te treffen om snel tijdelijke oplossingen te vinden om gezinnen wiens asielaanvraag geweigerd werd en die op straat leven, een onderkomen te bieden.

Opmerkingen van de deelnemers:

Sommige deelnemers bepleitten het beëindigen van de opsluiting van minderjarigen en het aanpakken van de huisvestingscrisis. In het bijzonder werd verwezen naar gezinnen met een afgewezen asielaanvraag die op straat dreigen terecht te komen. Er werd vooral van niet-gouvernementele zijde gevraagd of er bereidheid is om de huidige Belgische praktijk, waarbij vrijheidsberoving in principe niet meer plaatsvindt van minderjarigen, wettelijk te verankeren.

Op deze vraag is een voorzichtig positief antwoord gekomen in die zin dat dit tot de intenties behoorde, maar dat, gezien de overgangssituatie waar het federale niveau zich in bevindt, afgewacht moet worden wat ervan terecht komt.

Tegelijkertijd werd erop gewezen dat men nog steeds de wettelijke grondslag voor een vasthouding zou moeten kunnen behouden opdat deze mogelijk zou blijven wanneer de alternatieven voor detentie mislukken. Mits deze voorwaarde bestond er binnen het atelier algemeen bereidheid om tot de wettelijke verankering over te gaan van het beginsel dat een eind moet worden gesteld aan de vrijheidsberoving van minderjarigen.

Ten tweede is er sterk op gewezen dat de opvangcrisis nog steeds reëel is, dat er een tekort is aan opvangplaatsen en dus aangedrongen moet worden op het uitvoeren van de opvangwet en op betere samenwerking met de lokale besturen.

→ Het atelier beveelt een wettelijke verankering aan van het beginsel dat een eind moet worden gesteld aan de vrijheidsberoving van minderjarigen en dat dit enkel in uitzonderlijke gevallen en als laatste middel mag gebruikt worden. De maatregel tot opsluiting mag enkel genomen worden nadat de familie met kinderen de accommodatie is ontvlucht of in geval van gebrek aan medewerking aan de effectieve terugkeer.

→ de opvangwet dient te worden nageleefd, onder meer door een betere samenwerking met de lokale besturen.

→ ook uitgeprocedeerde families dienen een onderkomen te vinden.

De Concluding Observations bij het OPSC-rapport

Een hele reeks aanbevelingen werd enerzijds gegroepeerd in aanbevelingen tot wetswijziging en anderzijds maatregelen inzake preventie, bescherming, budgetten, actieplannen en dergelijke.

Twee algemene opmerkingen kwamen zowel uit gouvernementele als niet-gouvernementele hoek.

Concluding Observation nr. 10 (+ 28, 30 en 32)

Het Comité spoort de Lidstaat aan de rechtstreekse toepasbaarheid van het Facultatief Protocol in de nationale wetgeving te waarborgen. Het Comité herinnert de Lidstaat eraan dat zijn wetgeving moet voldoen aan de verplichtingen betreffende de verkoop van kinderen, een concept dat vergelijkbaar is met mensenhandel maar er niet identiek aan is. Dit is nodig om adequaat de bepaling in het Protocol over de verkoop te implementeren en expliciet te verwijzen naar deze handeling als een misdrijf uit hoofde van het Facultatief Protocol.

Opmerkingen van de deelnemers:

Het atelier stelt het klaarblijkelijke bijna blinde geloof in het strafrecht in hoofde van het Comité in vraag om de thematiek van verkoop van kinderen, seksueel misbruik van kinderen en pornografie aan te pakken. Het formuleert de oproep om die slotopmerkingen van het Comité genuanceerd te lezen met in het achterhoofd de inzichten die wetenschappelijk inmiddels gegroeid zijn over de efficiëntie en vooral over de inefficiëntie van het strafrecht om een aantal maatschappelijke problemen aan te pakken, met name ook wat seksueel misbruik betreft.

Concluding Observation nr. 14

Het Comité vraagt de Lidstaat snel zijn Nationaal actieplan ter bestrijding van commerciële seksuele uitbuiting van kinderen bij te werken door te verzekeren dat dit gebeurt binnen een crosssectorale aanpak die alle belanghebbenden samenbrengt binnen een samenhangend en uitgebreid raamwerk voor actie op alle vlakken van het Facultatief Protocol. Het Comité vraagt de Lidstaat tevens te verzekeren dat het plan de nodige middelen krijgt en dat een monitoringmechanisme wordt ingesteld voor de implementatie ervan, alsook dat wordt gezorgd voor een hoge mate van deelname van het maatschappelijk middenveld en dat er kinderen worden betrokken bij de activiteiten van het plan en de evaluatie ervan.

Opmerkingen van de deelnemers:

Een tweede algemene opmerking had betrekking op de oproep van het Comité om het Nationaal Actieplan van 2001 te gaan actualiseren. Er werd gewezen op het feit dat actieplannen op zich niet zaligmakend zijn en dat niet elk probleem op te lossen valt door een apart actieplan te ontwikkelen. Ook werd de dringende vraag geformuleerd om ervoor te zorgen dat actieplannen op elkaar afgestemd worden.

Vanuit overheidszijde werden een aantal toelichtingen gegeven, inzake wetswijzigingen, waarbij gewezen werd op het feit dat men bewust is van het feit dat de verkoop van kinderen op zich voor het ogenblik niet echt strafrechtelijk aangepakt wordt en dat men met name ook in het licht van de zaak van “Baby D” bewust is dat daar een mogelijk hiaat is.

De keuze om in België kinderpornografie enkel strafbaar te stellen voor zover het gaat om visuele voorstellingen ervan en niet om tekstuele voorstellingen, werd van overheidswege bevestigd.

De vraag om strengere straffen werd in overeenstemming met de bovengenoemde algemene opmerking, in vraag gesteld.

→ Ook al gaan de deelnemers aan het NCRK-atelier niet mee in de opvallende strafrechtelijk georiënteerde benadering van het VN-Comité, op één punt, met name dat van de verkoop van

kinderen, onder meer in het kader van draagmoederschap, wordt een hiaat in de wetgeving onderkend.

Concluding Observation nr. 73

Het Comité verzoekt de Lidstaat om het gebruik van kinderen om te bedelen op straat expliciet te verbieden, ongeacht of de betrokken volwassenen hun ouders zijn.

Opmerkingen van de deelnemers:

Een laatst element, waar door het Comité op een wetswijziging aangedrongen wordt, betreft het gebruik van kinderen binnen de bedelarij. Er werd verduidelijkt dat er in de wettelijke regeling in België expliciet voor gekozen wordt om de ouders niet strafbaar te stellen wanneer zij op één of andere manier betrokken zijn bij het inzetten van kinderen in de bedelarij. Deze keuze werd dan ook opnieuw bevestigd.

- ➔ De deelnemers aan het NCRK-atelier steunen deze zienswijze niet voor zover ze aanleiding zou geven tot een strafbaarstelling van de ouders van bedelende kinderen.

Concluding Observations nr. 8, 14, 16, 18, 20, 22, 26 en 36

Opmerkingen van de deelnemers:

De slotopmerkingen die geen betrekking hebben op wetswijzigingen, maar eerder op preventie, actieplannen, budgetten en dergelijke, werden geclusterd besproken. Er werd vooral gewezen op het feit dat het slachtofferperspectief binnen het huidige systeem niet aangepast lijkt te zijn voor kinderen/minderjarigen. Dit is tevens als conclusie uit een studie naar voren gekomen.

De vraag hierop was of van overheidszijde een bereidheid bestaat om bijkomende bescherming voor minderjarigen te voorzien.

Hierop kwam een genuanceerd antwoord vanuit overheidszijde, vanuit verschillende bevoegdheidsdomeinen en invalshoeken, waarbij enerzijds gewezen werd op het reeds bestaan van een zekere aandacht voor de specificiteit van minderjarigen, en anderzijds op het feit dat momenteel evaluatieoefeningen lopen betreffende onder meer de multidisciplinaire omzendbrief die aandacht vraagt over de kwetsbaarheid van kinderen en rond wat er fout gaat bij de detectie van minderjarige slachtoffers van mensenhandel.

De moeilijk werkbare vereiste in de wetgeving dat het slachtoffer moet meewerken aan het onderzoek, wordt aan een evaluatie onderworpen. De evaluatie van de circulaire onderzoekt eveneens of het gegeven dat er weinig minderjarige slachtoffers van mensenhandel gekend zijn, het gevolg is van een detectieprobleem of niet.

Het Nationaal actieplan ter bestrijding van commerciële seksuele uitbuiting van kinderen wordt geëvalueerd.

Bij wijze van conclusie: veel zal afhangen van hoe de bekommernissen, die worden gedeeld langs gouvernementele én niet-gouvernementele zijde (deze laatste vooral wat betreft de administraties), politiek kunnen opgenomen worden.

→ het NCRK-atelier beveelt aan om de lopende evaluaties van de multidisciplinaire omzendbrief die aandacht vraagt over de kwetsbaarheid van kinderen, van wat fout loopt bij de detectie van minderjarige slachtoffers van mensenhandel en van de moeilijk werkbare vereiste in de wetgeving dat het slachtoffer meewerkt aan het onderzoek, zo snel mogelijk politieke opvolging te verlenen.

Bijlage 2

DEELNEMERSLIJST/ LISTE DES PARTICIPANTS

Plenaire Zitting 28-06-2010 / Séance Plénière 28-06-2010:

Leden/ Membres

- Mevr. Leen Ackaert, Plaatsvervangend vertegenwoordiger Kinderrechtencommissariaat
- Mevr. Gaëlle Buysschaert, Plaatsvervangend vertegenwoordiger UNICEF België
- Mme Françoise De Boe, Suppléante de la représentante du Centre pour l’Egalité des Chances et la lutte contre le Racisme
- Dhr. Geert Decock, Vertegenwoordiger Orde van Vlaamse Balies
- Mevr. Christel De Craim, Vertegenwoordiger Minister van Justitie
- Veerle De Roover, Plaatsvervangend waarnemer Senaat
- Caroline Désir, Observatrice du Parlement francophone bruxellois
- M. Bernard De Vos, Délégué général aux Droits de l’enfant
- Mme Joëlle Dewalhens, Représentante du Secrétaire d’état compétent en matière de la Formation professionnelle et de la Culture
- Mevr. Sarah D’hondt, Voorzitter NCRK
- Mme Maud Dominiczy, Représentante UNICEF Belgique
- M. David Duculot, Attaché CNDE
- M. Stephan Durviaux, Représentant du Délégué général aux Droits de l’enfant
- M. Jacques Fierens, Représentant du Conseil Interuniversitaire de la Communauté française
- Dhr. Jef Geboers, Plaatsvervangend vertegenwoordiger Kinderrechtencoalitie Vlaanderen
- Mevr. Shalini Gies, Secretariaat NCRK
- Mme Malvina Govaert, Représentante de l’Observatoire de l’Enfance, de la Jeunesse et de l’Aide à la Jeunesse
- Mme Christiane Leenaerts, Représentante du Secrétaire d’Etat aux Affaires sociales, chargés des Personnes Handicapées
- Mme Julie Lejeune, Représentante du Centre pour l’Egalité des Chances et la Lutte contre le Racisme
- Mevr. Karin Maes, Vertegenwoordiger Kinderrechtencoalitie Vlaanderen
- H. Günther Manz, Représentant du gouvernement de la Communauté germanophone
- Mme Marie-Christine Mauroy, Représentante de l’Office de la Naissance et de l’Enfance
- Mevr. Isabel Moens, Plaatsvervangend vertegenwoordiger Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid, belast met Maatschappelijke Integratie
- M. Laurent Monniez, représentant du Ministre de l’Enfance, de la Recherche et de la Fonction Publique de la Communauté française
- M Benoit Parmentier, Représentant du gouvernement de la Communauté française
- Mme Brigitte Paternostre, Suppléante du représentant du Collège Réuni de la Commission Communautaire Commune
- Mevr. Barbara Poppe, Vertegenwoordiger Vlaamse Jeugdraad
- Mme Valerie Provost, Suppléante de la représentante de la Coordination des ONG pour les Droits de l’Enfant
- Dhr. Johan Put, Plaatsvervangend vertegenwoordiger Vlaamse Interuniversitaire Raad
- Mme Raymonde Yerna, Représentante du Ministre de l’enseignement supérieur

- Mme Dominique Rossion, Suppléante du représentant du Gouvernement de la Communauté française
- Mevr. Virna Saenen, Vertegenwoordiger Comités voor Bijzondere Jeugdzorg
- Mevr. Ethel Savelkoul, Vertegenwoordiger Brusselse Minister belast met Financiën, Begroting, Openbaar Ambt, Externe Betrekkingen en Beleid tot administratieve vereenvoudiging
- Mevr. Katrien Schryvers, Waarnemer Vlaams Parlement
- Onderzoek en Innovatie, Overheidsbedrijven, Media en Armoedebeleid
- Mevr. Tinne Stukkens, Vertegenwoordiger Vlaamse Minister van Begroting en Financiën, Werk, Ruimtelijke ordening, Onroerend erfgoed en Sport
- Mme Marianne Tilot, Représentante du Ministre de l'Enseignement obligatoire
- Prof. Wouter Vandenhole, Vertegenwoordiger Vlaamse Interuniversitaire Raad
- Mevr. Siska Van de Weyer, Attaché NCRK
- Mevr. Rita Van Durme, Plaatsvervangend vertegenwoordiger Vertegenwoordigers van de erkende Vlaamse administraties en instellingen (administratie Onderwijs)
- Dhr. Joost Van Haelst, Vertegenwoordiger Vlaamse vice-voorzitter NCRK
- Mme Frédérique Van Houcke, Représentante de la Coordination des ONG pour les Droits de l'Enfant
- Mme Colette Van Lul, Représentante de la Ministre de l'Intérieur
- M. Benoît Van Keirsbilck, Représentant de la Coordination des ONG pour les Droits de l'Enfant
- Dhr. Bruno Vanobbergen, Kinderrechtencommissaris

Verontschuldigd / Excusé(e):

- M. Stephane Aujean, Suppléant du représentant du Ministre compétent en matière des Pouvoirs subordonnés, de l'Aménagement du Territoire, en ce compris les monuments et sites, de la Propreté publique, de la Coopération au Développement et de la Statistique régionale
- Mme Valérie Baesch, Représentante du gouvernement wallon
- Mevr. Suzy Bleys, Vertegenwoordiger Vlaamse regering en Vlaams Minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke kansen en Brussel
- Mevr. Nicole Bossaerts, Plaatsvervangend vertegenwoordiger Vlaamse Minister van Begroting en Financiën, Werk, Ruimtelijke ordening, Onroerend erfgoed en Sport
- Mme Cécile Delbrouck, Représentante de l'Ordre des barreaux francophones et germanophone de Belgique
- Mme Amélie Derbaudrenghien, Représentante du Ministre de la Coopération au développement
- Dhr. Jan De Ridder, Vertegenwoordiger Vlaamse regering en Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
- Dhr. Ignace Devos, Plaatsvervangend vertegenwoordiger Unie der Nederlandstalige Jeugd magistraten
- Mevr. Carine De Wilde, Plaatsvervangend vertegenwoordiger Comités voor Bijzondere Jeugdzorg
- Mevr. Kaat Huylebroeck, Vertegenwoordiger van de Vertegenwoordigers van de erkende Vlaamse administraties en instellingen (administratie onderwijs)
- Mme Hélène Jacqmin, suppléante de la représentante de la Ministre de l'Enseignement obligatoire de la Communauté française
- Mevr. Véronique Joosten, Vertegenwoordiger Minister van Buitenlandse Zaken
- Mme Geneviève Lazon, Représentante du Ministre du Budget, des Finances et des Sports
- Dhr. Paul Lemmens, Vertegenwoordiger Vlaamse Interuniversitaire Raad

- M. Dominique Luperto, Suppléant de la représentante du gouvernement wallon
- Mevr. Christine Melkebeek, Vertegenwoordiger Kinderrechtencoalitie Vlaanderen
- M. Lucien Nouwynck, Représentant du Collège des Procureurs généraux
- Mme Magali Plovie, Représentante du Collège Réuni de la Commission Communautaire Commune
- Mevr. Dominique Rooms, Vertegenwoordiger Unie der Nederlandstalige Jeugdmagistraten
- M. Juan Verlinden, Suppléant de la représentante de l'Ordre des barreaux francophones et germanophone de Belgique
- Mevr. Ellen Windey, Vlaamse Scholierenkoepel

Afwezig zonder kennisgeving/ absent(e) sans prévenir:

- Mevr. Joke Anthonissen, Plaatsvervangend vertegenwoordiger Vlaamse Jeugdraad
- M. Steven De Canck, Suppléant du représentant du Secrétaire d'Etat au Budget, à la Politique des familles et à la politique de migration et d'asile
- Mme Bénédicte Hendrick, suppléante de la représentante de la Ministre de la Jeunesse
- M. Karim Majoros, Suppléant du représentant du Collège de la Commission communautaire française de Bruxelles
- Mevr. Liesbet Stevens, Vertegenwoordiger Vlaamse Minister van Wetenschappelijk

Niet-leden/ Non-membres

Aanwezig / Présent(e):

- Mevr. Ilse Carlier, Coördinator Kinderrechtenhuis
- Mevr. Lies Corneillie, Voorzitster werkgroep kinderrechten bij Vlaamse Jeugdraad
- Mevr. Astrid De Bruycker, Kinderrechtencoalitie Vlaanderen
- Mevr. Sibille Declercq, Coördinator Kinder- en Jongerentelefoon
- Mme Charlotte De Ridder, Conseil de la Jeunesse de la Communauté française
- Dhr. Lieven De Rycke, Kinderrechtencommissariaat
- Mme Isabelle Detry, Représentante de l'Institut national de Criminalistique et de Criminologie
- Mme Geraldine Fouarge, Direction générale de l'enseignement obligatoire de la Communauté française
- M. Bernard Georis, SPF Justice, Service des Tutelles
- Mevr. Kristine Goossens, Kabinet Staatssecretaris voor Begroting, Migratie- en Asielbeleid en Gezinsbeleid
- Mme Patricia Gunkowska, Direction générale de l'enseignement obligatoire de la Communauté française
- Mevr. Nina Henkens, Stafmedewerker Beweging voor Kinderen zonder Papieren
- Mevr. Katrien Herbots, K.U. Leuven
- Mevr. Anne Leemans, Zebra
- Mme Lise-Laura Mattern, Suppléante de la représentante de la Coordination des ONG pour les Droits de l'Enfant
- Mevr. Annelies Mervielde, Attachée studiedienst Gezinsbond
- Mme Isabelle Ravier, Représentante de l'Institut national de Criminalistique et de Criminologie
- Dhr. Alain Uyttendaele, Statistisch analist Parket-generaal bij het Hof van Beroep te Brussel
- Mme Karin Van der Straeten, Représentante de l'institution du Délégué général aux Droits de l'Enfant

- Mevr. An Van Cauwenberghe, Beleidsmedewerker voor departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin – Vlaamse Gemeenschap
- Mevr. Ellen Van Dael, Coördinator statistisch analisten Parket-generaal bij het Hof van Beroep te Brussel
- Dhr. Patrick Vandelanotte, Coördinator GRIP vzw
- Mme Elodie Vandenbroucke, Représentante de la Ministre bruxelloise en charge de l'Aide à la jeunesse
- Dhr. Johan Van der Auweraert, Beleidsondersteuningsteam Integrale Jeugdhulp voor departement Welzijn, Gezondheid en Gezin – Vlaamse Gemeenschap
- Mevr. Gerda Van Roelen, Teamverantwoordelijke team Jeugdbeleid, Agentschap Sociaal-Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen – Vlaamse Gemeenschap
- Mme Françoise Verheyen, Suppléante du représentant du Conseil de la Jeunesse de la Communauté française
- Mevr. Berbel Vrancken, plaatsvervangend vertegenwoordiger van de Minister van Ontwikkelingssamenwerking
- Dhr. Frederic Vroman, Substituut Procureur des Konings rechtbank van eerste aanleg Gent
- Mevr. Solvejg Wallyn, Flemish Agency Care and Health – International Relations

Verontschuldigd/ Excusé(e):

- M. Joseph Charlier, Consultant au Réseau Wallon de Lutte contre la Pauvreté
- Mevr. Ellen Stassart, Directeur studie en preventie Child Focus
- Mevr. Tamara Van der Elst, Statistisch analist Parket-generaal bij het Hof van Beroep te Gent

Afwezig zonder kennisgeving/ absent(e) sans prévenir:

- Mevr. Nancy Bleys, Kabinet Vlaamse Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
- Mme Christine Mahy, Secrétaire du Réseau Wallon de Lutte contre la Pauvreté
- Mme Paule Somers, Sous-directrice du cabinet du Ministre de la Justice